

Történelem

Humán tárgy a javából. Vagyis nem az anyagi természetet tanulmányozza, tanítja, hanem a szellemi, annak egy részét. Viszont nem nevezhető művészetnek, mint az irodalom, vagy a zene, ezáltal nem úgy találkozik vele az ember, mint a felsoroltakkal. Akkor hogyan? Hát bizony nem úgy, mint fizikai jelenségekkel, kémiai folyamatokkal, de nem is úgy, mint mondjuk irodalmi idézetekkel. Utóbbiak a műveltséghez tartoznak. Ha beszélgetőtársunk előhossa valamelyiket, illik tudni, honnan vette, melyik írótól, költőtől idéz azért, hogy színesítse mondanivalóját.

A történelemmel nem így van. Alig találkozunk vele a mindennapi gyakorlatban. Ha külföldre utazunk, hasznát vesszük annak, amit a célországáról az iskolában tanultunk, ha megbetegszünk, akkor annak, amit az emberi testről tudunk. De mi hasznunk származik abból, ha *évszámokat* tanulunk, mondhatja, aki nem szereti a történelmet. Jó, akkor hagyjuk el a nehezen memorizálható évszámokat, maradjunk a *történelmi folyamatoknál, gazdasági, társadalmi változásoknál*, évszámok nélkül. A nagy francia *forradalom* jelentősége, a napóleoni *háborúk* eredménye akkor is felfogható, ha nem tudjuk részletesen elmondani az események sorrendjét. Tudjuk, hogy előbb jön a forradalom, aztán az ellenforradalom, a háborút követi a *béke*. Igen, de nem mindegy, meddig tartott az egyik, meddig a másik, hány év után újult ki újra a háború az egyes hatalmak között, melyek előbb látványos békét kötöttek?

Ez igaz, de még mindig nehéz szükségesnek tekinteni ezt a fajta tudást, mely nélkül jól megél az ember. Veszélybe kerülhetsz, ha nem tudod megkülönböztetni pozitívot a negatívól elektrotechnikában – vagy biológiai tesztben – de semmi bajod nem származik abból, ha összekevered a támadó, vagy a védekező felet az amerikaiak *észak dél ellen* háborújában...

Mindez nem vonatkozik azokra, akik mondjuk *diplomáciai* pályára lépnek. Nem kell *történésznek* lenni ahhoz, hogy kikerüld a csapdát, amikor a román politikus koccintani akar veled, magyar miniszterelnökkel a *trianoni „békeszerződés” megkötésének évfordulóján*... És jó, ha különbséget tudsz tenni afrikai és amerikai *blackman (színesbőrű)* között. És azért jó tudni, mi volt az a gyarmatosítás, miért van több köze egy algériainak Franciaországhoz, mint Angliához, indonézainak Hollandiához, mint Belgiumhoz... Miért nem él a dalai láma Tibetben, mi a különbség Oroszország és a Szovjetunió között? Kié legyen a Krím félsziget, az oroszoké, vagy az ukránoké?

Minderre mondhatja az 'egyszerű ember', hogy ez neki mindegy, attól nem lesz több, vagy kevesebb jövedelme, ha az egyik szomszéd legyőzi a másikat. Itt, a szomszédban csatároztak egymással délszlávok és balkáni muzulmánok, de ő ezt kibírta minden baj nélkül.

Ez már rávilágít arra, mi a különbség nemtörődomség és aktivitás között, nemcsak tevékenykedés, hanem tanulás terén is. Az előbb idézett személynek csak a maga élete, jelene és múltja fontos, az érdeklődő típusnak más is. Az előző példában az, hogy miért – és mikor – tört ki az utolsó balkáni háború, mi a különbség Szerbia, Horvátország, illetve Jugoszlávia között. Kik a bosnyákok, mit jelent az, hogy horvát bán, meddig tartozott Horvátország Magyarországhoz, stb.

Persze, hogy ennek a tudásnak elsajátítása nem létező. Mint mondjuk ismerni a különbséget egyik és másik villanyvezeték és földelés között, vagy tudni, milyen diétára van szüksége gyomorbajos, vagy cukorbeteg embernek. Életet menthetsz, ha elzárod az idős, Alzheimer kóros családtag által nyitva felejtett gázcsapot, vagy az utcán összeeső idegent oldalra fekteted, hogy ne nyelje le a nyelvét. Ezt mind jó, ha megtanítják neked az iskolában. Ezzel szemben senkinek nem lesz semmi haszna belőle, ha tanulmányaid befejeztével még észben tartod Árpád-házi királyaink uralkodásának adatait, és egy állásinterjúnál nem fogják megkérdezni tőled, hogyan halt meg az angol

VIII. Henrik hat felesége. Megjegyzem, ezt még a lusta diák is könnyebben tanulja meg, mint azt, hogy mit bányásztak Kőrmöc-, Selmec-, illetve Nagybányán...

Ilyen beállításban a tudás csak praktícizmus kérdése. Megtanulom, aminek az életben hasznát veszem, de mellőzöm azt a tudás-anyagot, amiből sohasem húzok hasznot. Hacsak abból nem, hogy történelmi ismereteim alapján művelt embernek tarthatnak mások, ami azért haszonnal is járhat. Nem mindegy, hogy azt mondják rólad, igazi értelmiségi vagy, vagy inkább bunkó szakbarbár, aki csak saját szakmájáról tud beszélni. Felcsillan a szemed, amikor a bolti eladó közli veled, hogy a kiválasztott áru 1.456 forintba kerül és nem 1.526-ba? Vagy amikor ultit játszol a vonaton, tudod, kikről nevezték el a „magyar kártya” figuráit? Természettudományi tárgyak ismerete az alap, humán tárgyaké már ’felépítmény’ dialektikus kifejezéssel élve. Az előbbieket feltétlenül el kell sajátítanod, de az utóbbiakat se hanyagold el, ha az anyagon – materián – kívül a szellem – esprit – is érdekel.

Ha már a történelem, mint iskolai tantárgy védelmezője lettem, hangsúlyozni szeretném a *történelemtanár* szerepét. Ő taníthat lelkesen és lelkesedés nélkül, eredményesen, vagy eredménytelenül. Ha felkelti érdeklődésedet a történelem iránt, szívesen fogsz tanulni történelmi folyamatokról, de még a bennük szereplő személyekről is. Hát nem izgalmas az olyan személyek életpályája, mint Napóleon, vagy Kossuth Lajos? Hol, mikor választották meg Magyarország királyává Hunyadi Mátyást, aki nem is volt jelen a Duna jegén Buda és Pest között? Miért volt Prágában, és ki vitette oda? Miért nevezzük ’igazságos’ Mátyásnak? Mi az, hogy ’kapuadó’? Melyik mai adónem őséneke tekinthető?

Hoppá, hát van köze a múltnak a jelenhez? Megmagyarázza a mai lengyel polgár német-, vagy orosz-gyűlöletét? Miért beszélnek Brazíliában portugálul és nem spanyolul? Hogy kerültek az ókori mediterrán világ kincsei nyugat-európai múzeumokba?

Ez már a művészet történelme... Igen, létezik a *hadtörténet* mellett *művészettörténet*, sőt: *nyelvtörténet* is. Jó, ezt hagyjuk a magyarórára, de hol tanuljuk meg a *fölfedezések* és a *feltalálások* történetét? (Mert Földünk ismeretlen területeit fel kellett fedezni, gépi szerkezeteket viszont feltalált az ember.) És ha már megemlítettem a művészettörténelmet, hadd emlékeztessenek arra, hogy nemcsak tárgyaknak van történetük – *képző- és iparművészet*, - hanem a hangoknak is – *zenetörténet*. Szóljunk ezekről inkább a rajzórán, énekórán? Jó. *Irodalomtörténetről* pedig az irodalomórán, *sporttörténetről* a testnevelés órán. (Ami régen igazi gyakorlati tárgy volt, melynek keretében testmozgást tanultunk és gyakoroltunk, most meg hallom: elmélettel, sporttörténettel is foglalkoztatják a diákokat.)

Ilyenek a történelmi változások. Amire gondolni sem mertünk annak idején – ’tornaóra’ a padban – az egyszercsak valósággá válik... Ezzel szemben ami egyszer elavul, az később még felelevenedhet, különösen a divat világában. Tágabb dimenzióban azt mondjuk, hogy „a történelem megismétli önmagát”. Vagyis azért is érdemes tanulmányozni a múltat, mert következtetni lehet belőle a jövőre. Ne sajnáld a múltra szánt időt, mely segít megérteni a jelent, és egy kicsit kiszámítani a jövőt. Legfeljebb arra kérd meg történelemtanárod, hogy érdekesen tanítson téged, ne csak évszámok, életrajzi adatok ismeretére, hanem történelmi áttekintésre, összefüggések felfedezésére, átgondolására is...

Csöngettek, vége a történelemórának, mely ezen a helyen, napon és formában egyetlen volt az életedben. Pontosan így soha nem fog megismétlődni – tanítja a dialektika tudománya. Mert a következő történelemóra már más napon kerül sorra, más lesz a téma, más tanuló fog felelni, stb. De azért legyen meg ennek az órának a maga tanulsága: érdemes történelmet tanulni...